

Юшкевич О.О., к.е.н.,
доцент кафедри менеджменту і підприємництва
Державний університет «Житомирська політехніка»

СИСТЕМА ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ ІНДИКАТОРІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Створення реальних передумов врахування екологічної складової в плануванні соціально-економічних показників розвитку сільськогосподарських підприємств та прогнозування управлінських рішень на всіх рівнях підприємства передбачає необхідність розробки системи економіко-екологічних індикаторів, що дозволяють враховувати вплив екологічної складової на економічний розвиток. Система таких індикаторів відіграє ключову роль в описі (діагностиці) стану соціально-економічної системи «природа - господарство - населення» та відкриває можливості корекції цього стану на основі розробки стратегії розвитку.

Широке визнання в світі отримала система екологічних індикаторів країн ОЕСР. Індикатори використовуються для оцінки досягнення трьох головних цілей: відстеження прогресу в показниках, що характеризують стан навколишнього середовища; інтеграції екологічних інтересів у галузевих секторах; інтеграції екологічних інтересів в економічній політиці. ОЕСР була розроблена модель «тиск-стан-реакція» (ТСР). Тиск (на навколишнє середовище) – стан (навколишнього середовища) – реакція (необхідні заходи), що аналогічно вимогам до індикаторів ООН. Іншими словами, людська діяльність спричиняє «тиск» на навколишнє середовище й впливає на якість та кількість природних ресурсів («стан»); суспільство реагує на ці зміни через природоохоронну, загальноекономічну й галузеву політику, а також через зміни в свідомості й поведінці («реакція на тиск»). Дана модель представляє собою механізм відбору та організації показників у формі, що зручна для прийняття рішень. Вона виявляє причинно-наслідкові зв'язки між економічною діяльністю та екологічними й соціальними умовами, допомагає побачити взаємозв'язок цих сфер і виробити політику для вирішення проблем у цих сферах.

Інформаційною та методологічною основою процедури розрахунку індикаторів сталого розвитку на основі економіко-екологічних показників може слугувати: державна статистична та відомча інформація; методичні розробки; наукові публікації та напрацювання в даній сфері досліджень.

В офіційний статистичний обіг доцільно включити базові індикатори сталого розвитку сільськогосподарських підприємств, що пов'язані з впливом на агроєкосистеми, та з станом, реакцією й можливими діями відповідно до моделі розробленої ОЕСР «тиск-стан-реакція». Поряд з базовими індикаторами необхідно мати систему додаткових індикаторів, сателітну базовим. Вважаємо, що в якості додаткових, доцільно визначити десять показників, що доволі часто використовуються сільськогосподарською статистикою (табл. 1).

Таблиця 1. Базові і додаткові показники та індикатори функціонування сільськогосподарських підприємств зони радіаційного забруднення на принципах сталого розвитку

Базові індикатори		
Вплив на довкілля	⇨ Стан виробництва ⇨	Реакція (захід)
Збільшення еродованих земель (оцінка) Порушення балансу органічної речовини (оцінка)	Вартість валової продукції, тис. грн. Урожайність культур, ц/га. Продуктивність тварин, на 1 голову худоби. Ступінь втрат верхнього родючого шару ґрунту (оцінка) Поточні витрати виробництва на одиницю валової продукції, грн. Обсяг чистої продукції та прибутку на 1 га сільгоспугідь Рівень рентабельності, % Норма прибутку, % Матеріалоємність, грн.. Віддача основних засобів, грн.	Інвестиції в сільське господарство, тис. грн./рік. Внесення органічних добрив, т/рік. Внесення мінеральних добрив т/рік. Вапнування кислих ґрунтів т/рік Застосування екологічно відновлювальних ґрунтозахисних технологій, тис. га. Вилучення деградованих земель із продуктивного обороту на консервацію, га Вторинне використання сільськогосподарських відходів Зниження рівня радіаційного забруднення сільськогосподарської продукції
Додаткові індикатори		
Обсяг використовуваної води (оборотної та повторно – послідовного використання), тис. м ³ /рік. Площа сільськогосподарських угідь, що зазнали водної та вітрової ерозії, тис. га. Площа перезволожених і заболочених сільськогосподарських угідь, тис. га. Площа засолених, засмічених камінням, а також зарослих чагарником і дрібноліссям сільгоспугідь, тис. га. Дегуміфікація ґрунтів суб'єктів господарювання, тис. га. Дані про втрату видів ґрунтів, тис. га. Площа деградованих пасовищ, тис. га Внесення добрив на 1 га сільгоспугідь, на 1 грн. виробленої сільгосппродукції в рослинництві. Внесення пестицидів на 1 га сільгоспугідь, на 1 грн. виробленої сільгосппродукції в рослинництві.		

Джерело: авторська розробка

Слід мати чітку уяву про те, що показники не завжди дають остаточну відповідь про сталість або несталість розвитку тих процесів, що відбуваються. Правильна інтерпретація отриманих результатів, це та головна умова, що істотно корегує прийняті підходи до вирішення проблеми. Правильна інтерпретація отриманих результатів, це та головна умова, що істотно корегує прийняті підходи до вирішення проблеми.

Система економіко-екологічних індикаторів розвитку сільськогосподарських підприємств повинна демонструвати їх практичність, економічну результативність та отримання реальних результатів від їх використання. Вирішення екологічних проблем розвитку сільськогосподарських підприємств повинно забезпечити економічні результати.